

Bediüzzaman, Cebrîye'nin Görüşlerini mi Savunuyor?

Nur Risalelerini okuyanlar, zaman zaman Bediüzzaman'ın âdeta insanın irâdesini inkâr edercesine Cebrîye mezhebinin görüşlerini çağrıştıran ifâdelerle karşılaşır. Mesela:

"Ben, şu vâzife-i kudsiyede bilmeyerek istihdâm olunurdum. Siz bilerek hizmet ediyorsunuz, bahtiyârsınız."

"İhtiyârımız ve haberimiz olmadan, birisi bizi istihdâm ediyor, biz bilmeyerek, bizi mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz şudur ki: Şuurumuz ve ihtiyârımızdan hâriç bir kısım inâyâta ve teshilâta mazhâr oluyoruz."

"Hem mâişet hususunda o kadar şefkatle besleniyoruz ki, en küçük bir arzu-yu kalbimizi, bizi istihdâm eden sâhib-i inâyet tatmin etmek için, fevkalme'mûl bir sûrette ihsan ediyor ve hâkezâ... İşte bu hal, gayet kuvvetli bir işâret-i gaybiyedir ki, biz istihdâm olunuyoruz. Hem rızâ dairesinde, hem inâyet altında bize Hizmet-i Kur'ân'îye yaptırılıyor." (1)

Bu mes'ele de şu esâslara dikkat çekmek istiyoruz:

1. Bediüzzaman'ın Cebrîye görüşünde olmadığını, yazdığı eserlerden ["Kader Risâlesi"](#) gayet net bir şekilde ortaya koyar. (2)

2. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sıkça,

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki,.."

derdi. Şüphesiz bu ifâde, insanın irâdesini ret için değildi. Bediüzzaman'ın üstte ki ifâdelerine de bu zâviyeden bakılabilir. Allah dostu olan zatlar, kendi cüzî irâdelerinden âdeta vazgeçmiş, kendilerini tamamen Allah'a teslim etmiş kimselerdir. Bunlar, günahlarına sahip çıkmamak anlamında değil de, işlerini Allah'a bırakma noktasında âdeta cebrîdirler. Mevlâna, şöyle anlatır:

"Evliya hazerâtı ayakta iken de, dönüp dolaşırken de Ashab-ı Kehf gibi

uykudadır. Cenab-ı Hak onları, tekellüfsüz ve zahmetsiz, hatta habersiz olarak sağa-sola çevirir.”

Onların hâl dilleri, şöyle haykırmaktadır:

“Herbirimiz birer arslanız. Ama bayrak arslanlarıyız ki, saldırışımız rüzgârların tahrîkiyledir.”

“Arslanların saldırışı meydanda, lâkin rüzgar gizlidir.”

“Eğer biz ok fırlatırsak, o atış bizden değildir. Biz yay gibiyiz ki, atan Hüdâ’dır.”

Mevlâna’nın son ifâdesi,

“Ey Peygamber, attığın zaman sen atmadın, lâkin Allah attı.” (Enfal, 8/17)

âyetinden mülhemdir. Âyet-i Kerîm, Bedir savaşında Hz. Peygamber’in (s.a.v.) attığı bir parça toprağın, düşmanın hepsinin gözüne isâbet etmesini hikâye etmekte ve bu harika olayın Allah’ın fiiliyle cereyân ettiğine işarete bulunmaktadır.

3. Öğrenci, iyi not aldığıında *“Ben aldım”* derken, kötü not aldığıında ise *“Öğretmen verdi”* der. Bu öğrenci psikolojisi aynen nefsin tabiâtında da görülür. Yaptığı iyi şeyleri kendinden bilip gururlanırken, kötü şeyleri ise kadere verir, sorumluluktan kurtulmak ister. Kur’ân, bunun tam aksini insanlara bildirir ve şöyle der:

“Sana gelen her iyilik Allah’tan, her kötülük ise nefsendendir.” (Nisa, 4/79)

Kuyunun dibindeki bir insan, yukarıdan uzatılan bir zembile binip yükseldiğinde *“Ben kendim çıktım”* demeye hakkı yoktur. Ama o zembile binmese, kuyu dibinde kalma sorumluluğu tümüyle ona aittir. Allah’ın verdiği gözle ve O’nun yarattığı ışıkla eşyayı görürüz. Ama gözümüzü kapadığımızda karanlıkta kalırız. *“Görüyorum”* diye gururlanmaya hakkımız yoktur. Görmemek ise bütünüyle bizim tercihimize bırakılmıştır. **İnsana düşen görev, iyilikleri Allah’tan bilip gurur yerine**

şükretmek, kötülükleri nefsinden bilip istiğfâr etmektir. Şükür, nimetin artmasına, istiğfâr da kusurların azalmasına sebebiyet verir.

İşte, Bediüzzaman'ın başta yer alan ifâdelerini, bu Kur'ân'î terbiye ışığında değerlendirmek gerekir. O, İslâmi hizmetlerde muvaffak olmasını tamamen Allah'a vermiş, kendi nefsine nisbet etmemiştir..

Dipnotlar:

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Sekizinci Mektup Yedinci Risale.](#)

(2) bk. [Sözler, Yirmi Altıncı Söz \(Kader Risalesi\).](#)